

Vrienden van het
Koninklijk Nederlands
Instituut te Rome

Nieuws

NIEUWS VAN HET BESTUUR

Beste Vrienden,

Een nieuwe lente, een nieuw geluid! Nu het voorjaar zo duidelijk in de lucht hangt, maken we ons met een nieuw bestuur op voor de jaarlijkse Vriendendag op zaterdag 22 april. We kijken er bijzonder naar uit om u die dag te begroeten in de Leemanszaal in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Een gevarieerd programma met lezingen en korte bijdragen biedt een kijkje in de wetenschappelijke ontwikkelingen en vorderingen die op de Via Omero worden gemaakt. Daarnaast is er uitgebreid de gelegenheid om bij te praten, en nieuwe gezichten te leren kennen. En in het geval u het nog niet gezien heeft: de deze winter geopende opstelling van de collectie Egypte in het RMO is zeker een bezoek waard, net als de tentoonstelling over kostbare gemmen en edelstenen. En misschien komt u later dit voorjaar nog een keer naar het museum om de tentoonstelling 'Casa Romana' te bekijken, die op 23 mei opent.

Zoals gezegd, hebben in het bestuur van de Stichting Vrienden de nodige wisselingen plaatsgevonden. Het afgelopen jaar is afscheid genomen van meerdere bestuursleden, die de afgelopen jaren veel werk hebben verzet om de Stichting een stevig fundament te geven. We willen Catrien Santing en Demetrius Waarsenburg dan ook namens alle Vrienden hartelijk danken. Het nieuwe bestuur, dat zich in deze Nieuwsbrief aan u voorstelt, bouwt graag op hun inspanningen voort.

In deze nieuwsbrief vindt u ook een bijdrage van mediterrane archeoloog Eva Mol. Afgelopen jaar ontving zij de Van Woudenburg dissertatieprijs, met haar proefschrift over de perceptie en integratie van Egyptische voorwerpen in het Romeinse huishouden. De Van Woudenberg dissertatieprijs wordt elke twee jaar door de Stichting Vrienden van het KNIR uitgereikt, en wordt gefinancierd uit het legaat dat Neerlandica Gerda van Woudenberg (1911-1995) aan de Stichting heeft nagelaten. In het kader hiervan organiseert Eva (nu als postdoc verbonden aan de University of Chicago) begin mei een workshop op het KNIR over materiële cultuur en mythe in Rome.

Minou Schraven

Schrijf deze datum vast in uw agenda:

NAJAARSACTIVITEIT

zaterdag 18 november 2017

Nadere informatie volgt in de Nieuwsbrief die u na de zomer ontvangt.

Stichting Vrienden van het Koninklijk Nederlands Instituut te Rome

Secretaris: J.J.Touber | Sleedoornstraat 20 | 2565 WN Den Haag | T: 06-46086776 | E: tjetze@gmail.com

Penningmeester: M.S.M. Kolk | E: miriam.kolk@gmail.com

Ledenadministratie: T.C.A. de Haas | E: vrienden.knir leden@gmail.com

IBAN: NL18INGB0001587683 BIC: INGBNL2A t.n.v. St. Vrienden van het Nederlands Instituut te Rome

Vriend zijn, Vriend blijven!

Zoals u weet worden de activiteiten van de Stichting mogelijk gemaakt door uw jaarlijkse bijdragen. We hopen dan ook dat u, als u nog niet betaald heeft, uw bijdrage voor dit jaar zo spoedig mogelijk wilt overmaken op rekening

NL18INGB0001587683 (BIC: INGBNL2A) t.n.v.

Stichting Vrienden van het Koninklijk Nederlands Instituut te Rome

De minimum bijdrage voor 2017 bedraagt € 25 voor volwassenen en € 35 voor echtparen of samenwonenden. Voor studenten geldt het aangepaste tarief van €17,50 per jaar.

Hartelijk dank!

P.S. Twijfelt u of u uw bijdrage al heeft overgemaakt? Neemt u gerust even contact op via:

vrienden.knir leden@gmail.com

Vrienden van het
Koninklijk Nederlands
Instituut te Rome

NIEUWE BESTUURSLEDEN STELLEN ZICH VOOR

De bestuurswisseling betekent niet enkel nieuw gezichten. Joyce Landheer, Jetze Touber, Tymon de Haas en Maarten van Deventer zullen de komende periode de continuïteit binnen het bestuur waarborgen. Maar met een nieuwe voorzitter (een gedeelde functie), penningmeester en algemeen lid is er aanleiding genoeg om de nieuwe bestuursleden zich voor te laten stellen.

Minou Schraven

Net toegetreden tot het bestuur, neem ik - samen met Maarten van Deventer - de schone taak van voorzitter op mij. Voor wie mij nog niet kent, ik werk sinds enige jaren als docent kunstgeschiedenis op Amsterdam University College, het Liberal Arts and Science Programma van de UvA en de VU, waar studenten een interdisciplinaire BA kunnen volgen.

De eerste keer dat ik in het (toen nog) Nederlandse Instituut kwam, was dat als deelnemer van de cursus Grafmonumenten en Grafcultus: één van de allereerste cursussen die op de Via Omero is georganiseerd. Een maand lang (jazeker) werden wij cursisten ondergedompeld in een interdisciplinair en inspirerend bad en doorkruisten we de stad, van de Via Appia tot aan de Catacomben onder de Sint Pieter. Het werkstuk van zeven pagina's dat ik destijds schreef over tijdelijke versieringen bij pauselijke begrafenissen zou uitgroeien tot een afstudeerscriptie, en - jaren later - tot een proefschrift. Het spreekt vanzelf dat ik voor al die stadia geregeld terug ben geweest naar de Via Omero, soms voor onderzoek, soms ook om zelf een cursus te geven.

Met de jaren heb ik het instituut zien veranderen: er kwam een lift, de kamers boven werden steeds mooier, net als de huisstijl, en de vaste telefoon in de gang werd steeds minder gebruikt (hangt ie er eigenlijk nog?!). Maar wat er al die jaren niet veranderd is, is dat je op het KNIR mensen tegenkomt die - net als jijzelf - niet snel uitgekeken raken op Rome, en die vanuit het KNIR steeds weer vanuit een nieuwe invalshoek naar de stad kijken. De Vriendendag is een mooie manier om dat gesprek ook buiten de Via Omero voort te zetten. Dus graag tot zaterdag 22 april, de eerstvolgende Vriendendag!

Miriam Kolk

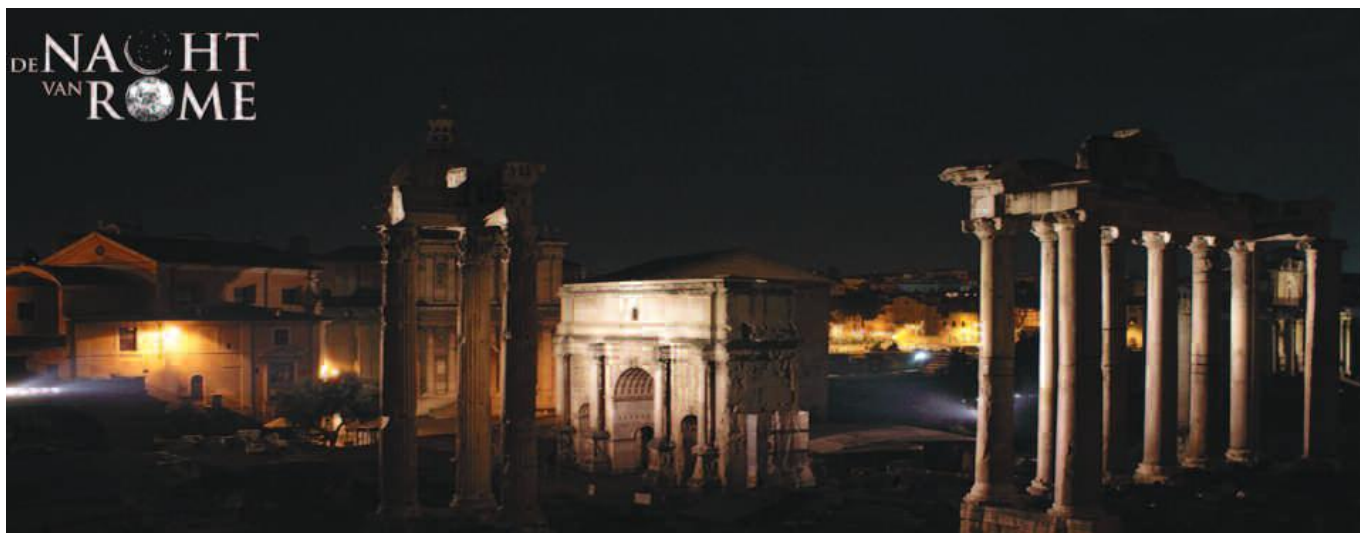
Mijn naam is Miriam Kolk en ik ben blij het bestuur van de Vrienden van het KNIR te mogen komen versterken als penningmeester. Ik woon en werk in Amsterdam, waar ik ook kunstgeschiedenis heb gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam. Iets geheel anders dan mijn dagelijkse werkzaamheden als hoofd financiën en P&O bij theater De Kleine Komedie.

In de zomer van 2014 heb ik kennis gemaakt met het KNIR, toen ik op het instituut heb mogen verblijven om onderzoek te doen voor mijn masterscriptie. Het onderwerp van mijn scriptie was de Romeinse kunstmarkt rond 1700 en de rol hierin van de Nederlandse schilder Caspar van Wittel.

Inmiddels ben ik al weer een paar jaar afgestudeerd, maar ik ben nog steeds druk bezig met onderzoek naar diezelfde schilder. Ik zou graag meer mensen willen laten kennismaken met Van Wittel en zijn werk die in Nederland weinig bekendheid genieten. Omdat Van Wittel op jonge leeftijd naar Italië is verhuisd is het KNIR voor mijn onderzoek van groot belang. De faciliteiten, de bibliotheek en de deskundige mensen die op het KNIR werken maken het mogelijk met toewijding en concentratie aan mijn onderzoek te werken.

Charlotte van Emstede

Mijn naam is Charlotte van Emstede. Mijn eerste kennismaking met het KNIR was in 2000, tijdens een studiereis naar Rome met acht medestudenten Restauratie van de Technische Universiteit Delft. Het prachtige pand aan de Via Omero en de boeiende excursies onder leiding van de enthousiaste onderzoekers van het KNIR maakten deze reis tot een onvergetelijke ervaring. Na mijn studie Bouwkunde aan de TU Delft heb ik mijn bachelor Filosofie behaald aan de Universiteit Utrecht. In oktober 2015 ben ik aan de TU Delft gepromoveerd op mijn proefschrift Waardstelling in de Nederlandse monumentenzorg 1981-2009. Sinds maart 2015 werk ik als parttime onderzoeker aan de Faculteit der Cultuur- en Maatschappijwetenschappen van de Universiteit Maastricht. Daarnaast doe ik ook zelfstandig onderzoek. Mijn onderzoek concentreert zich op de waardering van de historische gebouwde omgeving, participatieve erfgoed-zorg en herbestemming van kerken, industriële gebouwen en ander architectonisch erfgoed. Ik woon met mijn echtgenoot in Amsterdam en jaarlijks gaan wij naar Rome of een andere mooie plek in Italië. Sinds januari 2017 ben ik algemeen bestuurslid van de Stichting Vrienden van het KNIR. Ik kijk uit naar de samenwerking met de andere bestuursleden en hoop veel van de Vrienden van het KNIR binnenkort beter te leren kennen.

NIEUWS VAN DE AMBASSADEURS

Na het succes van vorig jaar, organiseren de ambassadeurs van het KNIR op 20 mei 2017 de tweede editie van de **NACHT VAN ROME - Stad van Zeven Zonden**.

Tijdens het jaarlijkse ambassadeursweekend in januari hebben de ambassadeurs van het KNIR dit evenement in grote lijnen vormgegeven. De Nacht is een van de activiteiten die de ambassadeurs inzetten om het KNIR in Nederland onder de aandacht te krijgen van universiteiten en van een breder algemeen publiek. De PR van de ambassadeurs zorgt de laatste jaren voor een aanzienlijke toename in het aantal aanmeldingen voor cursussen en voor het verbreden van de doelgroep. Naast (kunst)historici, classici en archeologen, weten nu ook steeds vaker studenten politicologie, Europese studies, rechten en studenten van University Colleges hun weg naar het instituut te vinden.

De **NACHT VAN ROME** is een interactieve avond over de Eeuwige Stad met debat, speeches en een cultureel programma voor een breed publiek. Jonge academici, opiniemakers, politici en cultuurdragers worden uitgenodigd om hun licht te laten schijnen op Rome in al haar glorie.

Tijdens deze tweede **NACHT VAN ROME** belichten we de duistere kanten van de Eeuwige Stad. Hoogmoed, hebzucht, lust, jaloezie, vraatzucht, woede en luiheid... Geen van deze zeven zonden is Rome vreemd. Tussen de zeven heuvels van de stad proppen massa's toeristen zich vol met overdadige borden carbonara, cannelloni en cornetti con crema. Hebzuchtige maffiosi wedijveren er al eeuwenlang met wellustige kardinalen, en luie schilders, hoogmoedige dichters, en ijdele politici vonden er steeds weer een podium. Het lijkt alsof la dolce vita en het dolce far niente per definitie zondig zijn, maar is dat wel zo? Zijn Rome en de zonden onlosmakelijk met elkaar verbonden? Tijdens deze **NACHT VAN ROME** ontrafelen we de niet-aflatende aantrekkingskracht van het Romeinse, zondige leven én dwalen we door de duistere steegjes van de stad op zoek naar nog een sprankje deugdzaamheid.

Nieuwsgierig geworden? Houd de website in de gaten voor het laatste nieuws over deze Nacht vol zonde en een vleugje deugd: www.nachtvanrome.nl

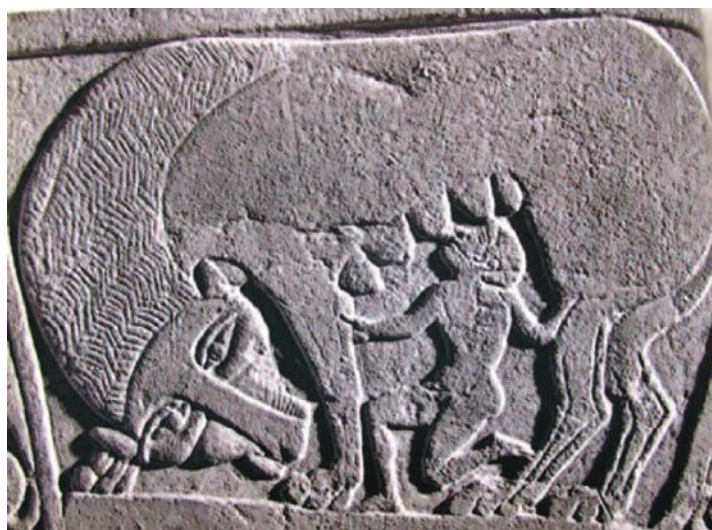
Milou van Hout

Ambassadeur van het KNIR

EVA MOL EN DE VAN WOUDEBERG DISSERTATIEPRIJS

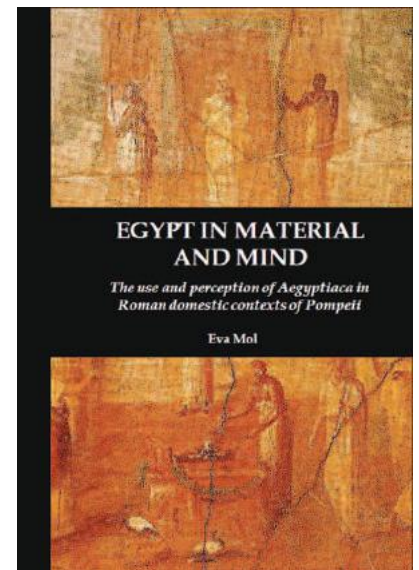
Eva Mol is vorig jaar in Leiden gepromoveerd in de Mediterrane Archeologie op de dissertatie: **'Egypt in material and mind: the use and perception of Aegyptiaca in Roman domestic contexts of Pompeii'** (promotoren Miguel John Versluys en Raymond Corbey). In haar dissertatie heeft Eva de perceptie en integratie van Egyptische materiële cultuur in Romeinse huiscontexten onderzocht, waarbij ze de archeologische site Pompeii (tussen de 1e eeuw voor en 1e eeuw na Chr.) als casus gebruikte. Door een zelfontwikkelde benadering met behulp van recente ontwikkelingen op het gebied van object agency theorieën, perceptiestudies en onderzoek naar relationele ontologie en netwerken, heeft ze een complexer en dynamischer verklaringsmodel gepresenteerd voor het gebruik van deze objecten. Hierdoor is aangetoond dat Egyptische artefacten niet als één categorie kan worden beschouwd, omdat deze op zeer verschillende manieren integreerden in het Romeinse Rijk, en vaak helemaal niet als exotisch of Egyptisch gezien werden, maar juist een geïntegreerd deel vormden van de materiële neerslag in Pompeii en op deze manier een belangrijke rol speelden binnen de sociale dynamiek in Romeinse huizen.

De jury bestond deze ronde uit Frits Scholten, kunsthistoricus en lid van de Wetenschappelijke Adviesraad van het KNIR, Jeremia Pelgrom, hoofd archeologie van het KNIR, Koen Hilberdink, letterkundige en beleidsadviseur bij de KNAW, en als voorzitter Catrien Santing, historica en toenmalige voorzitter van de Vrienden van het KNIR. Volgens het juryrapport is het proefschrift "methodologisch zeer vernieuwend" en hanteert het een "actueel en filosofisch

geïnspireerd perspectief dat laat zien hoe invloeden van elders zo toegeëigend kunnen worden dat ze de eigen identiteit versterken".

Het prijzengeld, dat bestaat uit 2500 euro en een ticket naar Rome, is goed besteed: aan een pilot study voor een nieuw project over mythe en materialiteit en aan de publicatie van het manuscript. Inmiddels heeft Eva een postdoc positie via de NWO Rubicon beurs aan de universiteit van Chicago. Donderdag 4 mei zal er aan het KNIR een workshop worden georganiseerd in het kader van het nieuwe project getiteld: ***The material dimensions of myth in the city of Rome.***

TUSSEN DE VIA APPIA EN DE VIA LATINA, ARCHEOLOGIE AAN DE VOET VAN DE ALBAANSE HEUVELS

Donderdag 9 februari vond op het KNIR een workshop plaats onder de titel **“Tra Appia e Latina, dinamiche insediative e sviluppo del territorio alle pendici dei Colli Albani”**. De workshop werd georganiseerd door Agnese Livia Fischetti, promovenda aan de Rijksuniversiteit Groningen en Fellow aan het KNIR. Binnen haar promotie onderzoekt zij aan de hand van recente opgravingen de ontwikkeling van het gebied rond Ciampino in de Colli Albani (Albaanse Heuvels) in de Romeins-Republikeinse periode, en in het bijzonder de rol van de zogenaamde Via Castrimeniense, een Romeinse weg met veel oudere voorgangers.

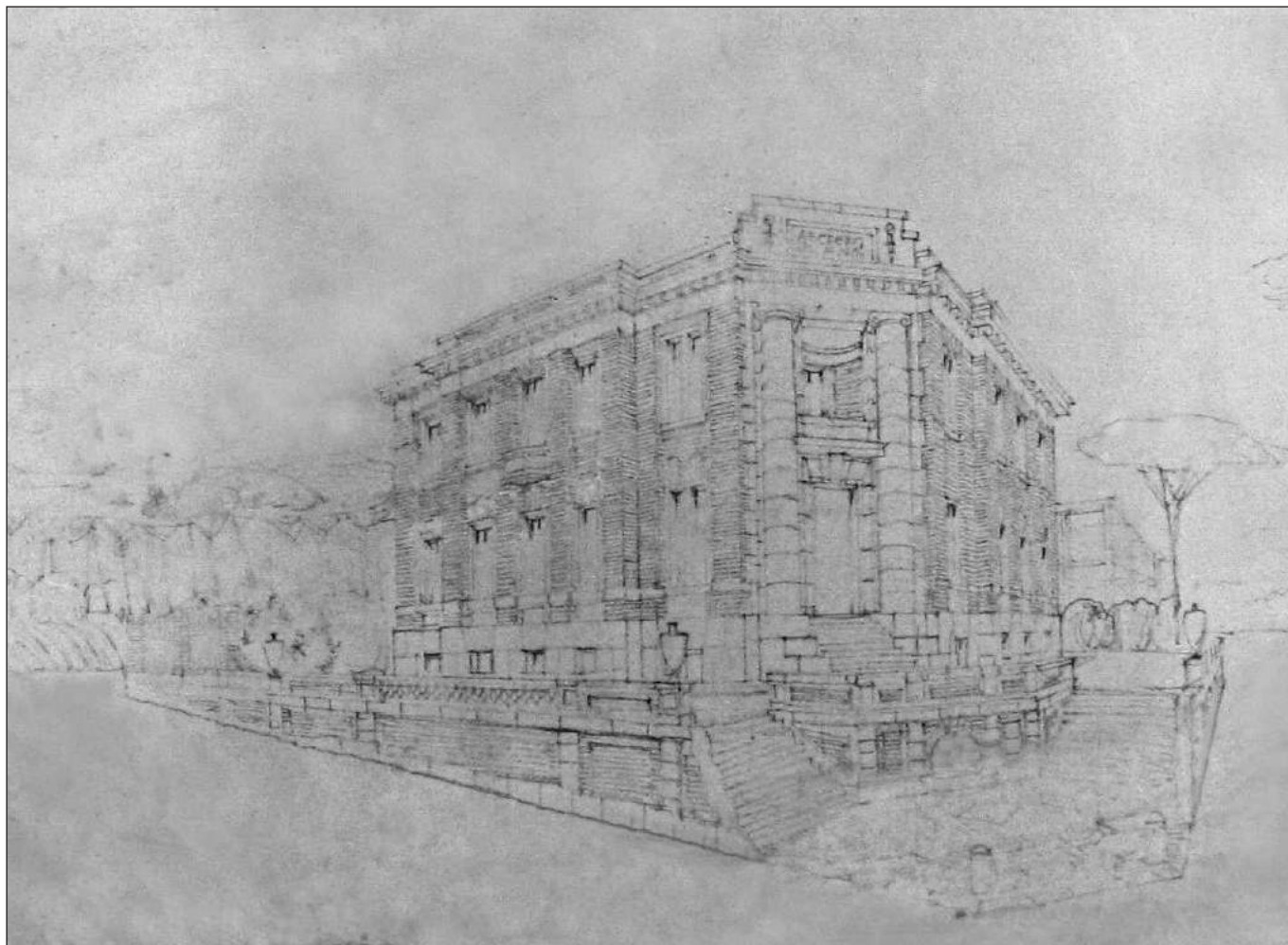
Agnese organiseerde de workshop om haar onderzoek te contextualiseren. Hiertoe werd in vijftien lezingen een overzicht gegeven van recent archeologisch onderzoek in de Colli Albani en de aangrenzende oostelijke buitenwijken van Rome, nog verder naar het zuidoosten, de Pontijnse regio.

Ze gaven een impressie van een zeer gevarieerd onderzoeksveld dat zich richt op de ontwikkeling van de Colli Albani van de prehistorie tot in de Middeleeuwen. In dit tegenwoordig dichtbevolkte gebied wordt veel gebouwd, en noodopgravingen uitgevoerd in opdracht van de archeologische dienst en lokale musea geven een schat aan informatie over de vroeg-Romeinse en Romeinse bewoning. Zo passeerden onder meer recent onderzoek naar de bouw van aquaducten, diverse villacomplexen (vermoedelijk door leden van de Romeinse elite als buitenverblijven aangelegd) en de vele heiligdommen die de Colli Albani rijk zijn.

Daarnaast presenteerden onderzoekers verbonden aan diverse Italiaanse en buitenlandse universiteiten nieuwe resultaten van (lang)lopende onderzoeksprojecten. Dit academisch onderzoek omvat naast archeologisch veldwerk ook onderzoek naar epigrafische, historische en cartografische bronnen en archiefstukken. Zo presenteerden Duitse en Italiaanse archeologen nieuw onderzoek naar de castra albana, het grote Romeinse legioenskampement gelegen onder het huidige Albano Laziale. Italiaanse, Deense en Nederlandse archeologen presenteerden diverse projecten waarin de ontwikkeling van landbouw en bewoning in het ommeland van Rome en nabijgelegen Latiale steden centraal stond. Al met al gaf de workshop een prachtig overzicht van de archeologische rijkdom van de Colli Albani en de vele nieuwe inzichten die recent, veelal interdisciplinair onderzoek oplevert.

Tymon de Haas

“TREASURES” IN THE KNIR LIBRARY

The KNIR holds many treasures – small but interesting special collections. One of these contains 121 plans, blueprints and drawings of details of the “Accademia Olandese a Roma” in Via Omero which were used by the architect, Gino Cipriani, for the construction of our present building.

These plans, located in various parts of the institute, were gathered together, organized, digitalized and saved in a file on our internal LAN in 2004. They were placed on and covered with long term conservation sheets and put into folders. An inventory list of the plans including their relative scale and state of conservation was also made. This project was carried out by library staff and interns as a part of the many activities constellating the celebrations of the 100th year jubilee of the institute in the fall of 2004.

It is interesting to observe how the plans for the institute were modified during the “work in progress” to deal with the problems that were encountered. For example, one plan shows that the main entrance to the institute was envisioned on the corner of the building, in line with the stairs leading from Via Omero. Another plan documents how the grounds of the building were designed to accommodate the presence of the existing trees. Furthermore, information about the planning of the Valle Giulia area can be gleaned from this collection. Plans document the expansion of the Valle Giulia museum grounds and it seems that the proposal of a ring road around the Dutch and Swedish Institute was opposed by the Valle Giulia Museum administration and by the demiano dello stato.

Our collection of plans is complemented by the photographic collection of the institute which is housed in the director’s office. The collection includes photographic documentation of the construction of the institute at its present site, the state of the grounds and future garden, the final construction and the opening ceremony. It is amusing to see the men elegantly dressed up in tails and the women in their sturdy shoes and furs posing on the front steps. As is well known, Benito Mussolini was one of the guests of honor at this ceremony and photographs of him are also found in our collection. Some of the highlights of other official events documented in our photographs include the Escher exhibition held at the institute in December 1934, jubilee celebrations, book presentations and exhibitions held on the premises, the inauguration of the elevator in 2001 and, of course, the royal visits in 1984 and 2004.

Other photographs in this collection however give us a glimpse into the more “human” aspect of life at the institute—the Sinterklaas and Christmas parties, informal photos of staff and researchers, KNIR outings throughout the years, a picture of Hoogewerff in the garden, strolling with his wife and his dog. Some of my favorites include the photographs of Hoogewerff’s earlier home in Villa Paolina, with its quiet domesticity, the considerable book collection and elegant furnishings. Some of these very books adorning his shelves are now part of the KNIR library collection and some of the furniture is still housed at the KNIR.

The various guest books also provide yet another glimpse into the “human” aspect at the institute. Amongst the many signatures and calling cards of writers, researchers, artists and their families who visited the institute one can find illustrious names such as Couperus, Pollak, Escher and Montini, the future Pope Paul VI.

Janet Mente

DEZE ZOMER “CASA ROMANA” IN HET RMO LEIDEN

Hoe zag een stadsvilla van een rijke Romeinse familie eruit? En hoe brachten de bewoners, van de pater familias tot aan de slaven, er hun dagen door? Dat is het thema van de tentoonstelling ‘Casa Romana’ die op 24 mei opent in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden.

Voor deze tentoonstelling gaat het museum twaalf ruimtes uit een luxe stadsvilla nabouwen, compleet met kleurige wandschilderingen, zuilengalerijen en vloermozaïeken. In deze weelderige decors zijn straks ruim 800 archeologische “huiselijke” objecten te zien uit de collectie van het RMO, zoals luxe serviezen, verfijnd glaswerk, meubels en honderden Romeinse olielampjes.

Het team van experts dat tekent voor de ‘Casa Romana’ tentoonstelling in Leiden bestaat uit voor ons vertrouwde gezichten: Annemariëke Willemsen en Ruurd Halbertsma, beiden conservatoren van het RMO en Eric Moormann, Stefan Mols, en Gemma Jansen. Door elk decor te koppelen aan een specifiek moment uit het dagelijks leven in de villa zijn de tentoonstellingsmakers erin geslaagd nieuwe inzichten over het dagelijks leven van de Romeinen te laten zien. Hoe zat het met de materiële inrichting van het huis en tuin; met de persoonlijke hygiëne? Wat was de plaats van het Lararium; en hoe zat de sociale inrichting van het huishouden in elkaar? En omdat één op de drie Romeinen een kind was, “slingert” hun speelgoed overal rond in de tentoonstelling – wat dat betreft is er dus weinig veranderd.

Naast de archeologische museumschatten uit Romeinse stadsvilla’s bevatten de decors van Casa Romana ook objecten die op de oudheid zijn geïnspireerd. Verschillende musea en kunsthandels geven meubels uit de renaissance en het neoclassicisme in bruikleen, aangevuld met rekwisieten van de Nationale Opera.

Tot slot laat de tentoonstelling ook werk van hedendaagse Nederlandse ontwerpers en kunstenaars zien: bijvoorbeeld van het Amsterdams/Antwerpse Studio Job, dat vorig jaar een eerste overzichtstentoonstelling had in het Museum of Art and Design in New York, en van tuinarchitect Piet Oudolf.

Minou Schraven

Casa Romana: te zien in het RMO te Leiden
van 24 mei tot 17 september
<http://www.rmo.nl/casaromana>

Vrienden van het
Koninklijk Nederlands
Instituut te Rome

ZATERDAG 22 APRIL 2017

VRIENDENDAG

Het bestuur van de stichting Vrienden van het KNIR nodigt u van harte uit voor de Vriendendag 2017. De Vriendendag vindt plaats op **zaterdag 22 april** in de **Leemanszaal** van het **Rijksmuseum van Oudheden** in **Leiden**. De dag zal bestaan uit een drietal lezingen, korte presentaties over actuele, KNIR-gerelateerde zaken, en een gezellige borrel na afloop.

PROGRAMMA

10.00 uur	Ontvangst met koffie en thee
10.45 uur	Opening door de voorzitter Minou Schraven (Amsterdam University College)
10.50 uur	Harald Hendrix (directeur van het KNIR) Nieuws van het KNIR
10.55 uur	Hans Boutellier (Vrije Universiteit Amsterdam) <i>Het seculiere experiment in Rome</i>
11.35 uur	Intermezzo van de Ambassadeurs van het KNIR
11.50 uur	Laurien de Gelder (Universiteit van Amsterdam) <i>Het Santa Prisca Project: onderzoek naar de eerste Nederlandse opgraving in Italië</i>
12.30 uur	Lunchpauze Facultatief: Italiaanse lunch Gaspare Ristorante Pizzeria
14.30 uur	Koen Ottenheim (Universiteit van Utrecht) <i>Oudheid als ambitie. De speurtocht naar een passend verleden 1400-1700</i>
15.10 uur	Nieuws van de tweede verdieping Presentaties door bursalen
16.00 uur	Afsluiting door de voorzitter Minou Schraven
16.15 uur	Borrel in Café Barrera

Met de Museumkaart heeft u gratis toegang tot het RMO. Zonder Museumkaart dient u een kaartje te kopen (volwassenen 12.50; voor studenten gratis of gereduceerd tarief.)

De lezingen en een glasje bij de borrel worden u aangeboden door het bestuur van de Stichting Vrienden van het KNIR. De lunch is op eigen kosten en kan in de omgeving plaatsvinden. Het bestuur heeft met restaurant Gaspare een arrangement voor een Italiaanse lunch afgesproken, voor een prijs van € 25 euro per persoon. Indien u gebruik wilt maken van dit arrangement, dient u dit in uw aanmelding per e-mail aan te geven. Betaling van de lunch geschiedt contant aan het begin van de dag zelf.

Opgeven voor de Vriendendag (en lunch):

bij Joyce Landheer (joyce@landheer.nl)

Adres Vriendendag:

Rijksmuseum van Oudheden
Rapenburg 28, 2311 EW Leiden

Adres lunch:

Gaspare Ristorante Pizzeria
Nieuwe Rijn 42A, 2312 JG Leiden

Adres borrel:

Café Barrera
Rapenburg 56, 2311 EX Leiden